

**Universiteit
Leiden**
The Netherlands

Nóg meer brieven van Lowth?!

Tieken-Boon van Ostade, I.M.

Citation

Tieken-Boon van Ostade, I. M. (2021). Nóg meer brieven van Lowth?!. In . Leiden. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/3160707>

Version: Not Applicable (or Unknown)

License: [Leiden University Non-exclusive license](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/3160707>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Prof. dr. Ingrid M. Tieken-Boon van Ostade

Nóg meer brieven van Lowth?!

Universiteit
Leiden

Bij ons leer je de wereld kennen

Nóg meer brieven van Lowth?!

Afscheidscollege van

Prof. dr. Ingrid M. Tieken-Boon van Ostade

hoogleraar Sociohistorische taalkunde van het Engels

aan de Universiteit Leiden

oorspronkelijk gepland voor 11 september 2020

maar wegens de corona-pandemie niet uitgesproken

(maart 2021)

Universiteit
Leiden

Nóg meer brieven van Lowth?!

Mijn boek *The Bishop's Grammar: Robert Lowth and the Rise of Prescriptivism* (2011) stond op het punt om te verschijnen, toen een collega mij vertelde over het bestaan van brieven van Lowth (1710–1787) aan de Britse filosoof en Handel-kenner, James Harris (1709–1780). Dat was eind 2010. Bijna twee jaar later ontdekte een student, Myrte Wouterse, tijdens een bezoek aan de UB hier in Leiden om onder leiding van een docent originele handschriften te gaan bekijken, twee brieven van Lowth: hier in de UB nog wel, onder mijn eigen neus, bij wijze van spreken.¹ Hoe had ik die kunnen missen? En hoe erg was dat voor mijn boek, en voor mijn onderzoek naar Lowths taalgebruik en naar de geschiedenis van zijn grammatica uit 1762 in het bijzonder?

Toen ik hem ernaar vroeg, vertelde James Tierney, de bezorger van de verzamelde brieven van de Londense uitgever Robert Dodsley (1703–1764), dat hij in de ongeveer twintig jaar na publicatie van zijn editie geen nieuwe brieven meer was tegengekomen (Tieken-Boon van Ostade 2011: 141–142; maar zie Garner 2021: 26–27).² Had ik dan misschien niet goed gezocht? Mijn speurwerk naar Lowths brieven was begonnen bij die editie van Dodsley's brieven (Tierney 1988) – Dodsley was de uitgever van Lowths grammatica, en het was een *eye opener* geweest om te zien dat er brieven van Lowth bestonden: ik was al sinds mijn afstudeerscriptie uit 1978 bezig met onderzoek naar zijn grammatica, en daarbij ook geïnteresseerd geraakt in de relatie tussen het ontstaan van normatieve taalregels in de 18de eeuw en brieven uit die tijd, en daardoor was ik bij Dodsley's brieven terecht gekomen. Zo kwam alles min of meer toevallig bij elkaar, voor *The Bishop's Grammar* dus, maar ook voor het VICI-project *The Codifiers and the English Language*, dat in 2005 van start ging en waarbinnen we heel veel van dat soort onderzoek hebben gedaan (het is dankzij de toekenning van deze NWO-subsidie dat ik in 2006 tot hooglebaar Sociohistorische taalkunde van het Engels ben benoemd). Voor het echte zoekwerk naar Lowths brieven begon ik bij de National Archives, en verder heb ik allerlei instanties aange-

schreven waar Lowth in de loop van zijn leven werkzaam was geweest. Dat leverde 330 brieven op, 250 zogenaamde *out-letters* en 80 *in-letters* (Baker 1980: 123). Samen bestreken de brieven de periode 1748 tot 1785, twee jaar voor Lowths dood. Die brieven heb ik getranscribeerd en gebruikt om zijn sociale netwerk te analyseren, en te bestuderen hoe zijn taalgebruik correleerde met zijn relatie met zijn correspondenten. Lesley Milroy (1987) had dat beschreven voor een aantal fonologische aspecten voor het *working-class* dialect van Belfast, en ik was benieuwd of het ook zo werkte in het verleden, maar dan aan de hand van de grammatica van brieven. Dat bleek zo te zijn: Lowths informeelste brieven waren gericht aan zijn vrouw Molly (1730–1803),³ en de formeelste aan bisschop William Warburton (1698–1779), met wie hij een grote vete uitvocht, en zijn taalgebruik in deze brieven laat dit verschil in stijl en taalgebruik duidelijk zien.

Mijn boek is echter geen verzamelde correspondentie, in tegenstelling tot de editie van Dodsley's brieven. Voor mij was de verzameling brieven van belang omdat ik op zoek was naar verschillende typen netwerkcontacten, en die heb ik gevonden en in kaart gebracht. Lowths variatie in taalgebruik, zijn communicatieve competentie (Milroy en Milroy 1999: 100–102), kon ik op die manier goed beschrijven. Dus het deed er op zich niet toe of er nog meer brieven zouden opduiken (2011: 142). Desondanks stond mijn hart even stil toen ik hoorde over die brieven aan James Harris. Want Harris kwam niet in mijn overzicht van Lowths persoonlijke contacten voor, dus het was een verrassing om erachter te komen dat ze met elkaar hadden gecorrespondeerd. Harris had in 1751 een zogenaamde filosofische grammatica gepubliceerd, *Hermes* getiteld, die zeer hoog aangeschreven stond, en Lowth bleek hem in het voorjaar van 1760 te hebben geconsulteerd toen hij bezig was met zijn eigen grammatica. En dat wierp nieuw licht op de ontstaansgeschiedenis van de grammatica (Tieken-Boon van Ostade 2012a). De grammatica heeft namelijk voor een belangrijk deel zijn populariteit te danken aan de zogenaamde “critical notes” in het hoofdstuk over syntaxis, waarin Lowth korte metten maakte met het foutieve taalgebruik van een groot aantal gere-

nommeerde, voornamelijk literaire schrijvers uit die tijd. Dat was een mijlpaal in de grammaticale traditie van het Engels, en kan worden gezien als het begin van het prescriptivisme dat vandaag de dag welig tiert, en waarover ik een tweede groot NWO-project heb geleid: *Bridging the Unbridegale: Linguists, Prescriptivists and the General Public* (2011–2016). Uit de correspondentie met Harris blijkt dat Lowths benadering van de grammatica van het Engels aan de hand van taalfouten ook in zijn eigen ogen nieuw was.

Die twee Leidse brieven van Lowth zijn in dat opzicht minder interessant, maar zijn dat op zich ook weer wel omdat ze deel uitmaken van een verzameling van 38 brieven, in het Engels, die behoren tot de Hendrik Albert Schultens collectie die in het bezit is van de UB (Kastelein 2014: 2).⁴ In totaal bezit de UB zo'n 80 18de-eeuwse Engelse brieven (Tieken-Boon van Ostade 2012b); één daarvan, uit 1764 en van de hand van de biograaf James Boswell (1740–1795), geschreven toen hij in Leiden was, staat afgebeeld op de kaft van mijn proefschrift (1987), en een groot deel van de andere brieven hebben deel uitgemaakt van de tentoonstelling “Ach schrijf mij toch!” die mijn collega Marijke van der Wal en ik samen voor de UB hebben opgezet in het voorjaar van 2011.⁵ De Engelse brieven aan Schultens (1749–1793) zijn getranscribeerd, beschreven en taalkundig onderzocht door Emma Kastelein in het kader van haar ResMA-scriptie (Kastelein 2014), en daaruit blijkt dat de brieven van Lowth gaan over de pogingen van Schultens om een MA-diploma van de universiteit van Oxford te verwerven. Tijdens zijn verblijf in Oxford, gedurende het academisch jaar 1772–1773, heeft Schultens bovendien een dagboek bijgehouden, dat online is gepubliceerd door Claire van Eekeren en Elsbeth Kwant.⁶ De naam “Lowth” komt er 13 keer in voor, maar niet alleen als verwijzing naar bisschop Lowth (Lowth was van 1766 tot 1777 bisschop van Oxford, en daarna tot aan zijn dood bisschop van Londen), maar ook naar zijn zoon, “Mr. Lowth”: dat was Thomas Henry (1753–1778), Lowths oudste zoon. Hendrik Albert en Thomas Henry waren dus generatiegenoten, en uit het dagboek blijkt dat ze elkaar regelmatig zagen. Thomas Henry zou, net als de meeste van Lowths

zeven kinderen, jong overlijden, kort nadat hij tot priester was gewijd. Ik ben maar één brief van Lowth aan zijn zoon tegengekomen, waarschijnlijk doordat ze allebei in of nabij Oxford woonden en elkaar regelmatig zagen, zodat er geen reden was voor contact per brief: “My dear Tom,” schreef Lowth op 24 december 1777 vanuit London House (hij was toen net tot bisschop van Londen benoemd), “I heartily congratulate You on Your being a Priest; on wch. I shall give You no other advice at present, than that You would always re::member, that You are so.” In de brief gaat het ook over gezondheidsproblemen van Thomas Henry:

I saw D^r. Addington yesterday & told him of Your complaints: he says, he is very clear as to y^e. nature & cause of them; that ^{they} are owing to some bad matter in your health, perhaps y^e. remains of some former illness, wch. must be thrown off; he speaks with great assurance of success from y^e. method he has put you into: thinks it hazardous to try experiments; & is sure that no skill in surgery will be of y^e. least service to You. He looks upon y^e. new complaint in your other fin::ger rather as a good than a bad Symp::tom; as if Nature was making an effort ^{to} throw off the bad matter. He speaks with more assurance upon all this than I ever heard him do on any subject. But he says, You must have patience (Bodleian Library MS. Eng. Lett. C. 574, f. 29).

Wat er precies aan de hand was, is niet duidelijk, en heb ik ook nergens kunnen achterhalen, maar een half jaar later, op 7 juni 1778, is Tom overleden, 24 jaar oud.

Behalve de brieven aan James Harris, twee in totaal, en Lowths brieven in de UB, ook twee, zijn er sinds eind 2010 nog meer brieven van Lowth boven water gekomen: naast de al genoemde brief aan Dodsley (zie noot 2) zijn dat een stukje van een brief van 10 september 1778 (Figuur 1) en een volledige brief, ongedateerd, maar mogelijk uit 1767.⁷

I am, Dear S^r.
 Bath. Your most faithful
 Sepr. 10. 1778. humble Servt.
 R. Lowth.

Figuur 1. Afsluiting, met handtekening, van een brief van Lowth aan een onbekende correspondent, van 10 september 1778.

Beide documenten werden online te koop aangeboden, op respectievelijk eBay en het antiquariaat Modern First Editions. Het stukje met de handtekening, waarschijnlijk afkomstig uit een plakboek van een handtekeningenverzamelaar, is nu in mijn bezit; voor die andere brief vroeg de verkoper £300, veel te veel gezien de gebrekkige staat van de brief. Of de brief is verkocht, weet ik niet; wel heb ik er natuurlijk een transcriptie van gemaakt. Aan wie de brieven waren gericht is helaas niet meer te achterhalen: dat brieven van bekende personen werden opgeknipt voor de handtekening is een fenomeen dat we ook bij iemand als Jane Austen (1795–1817) tegenkomen (Tieken-Boon van Ostade 2014: 13), en als historisch-taalkundige breekt je hart als je dat soort fragmenten tegenkomt. Toch kon ik het niet laten er wat detective-werk op los te laten. De enige in mijn brievenverzameling aan wie Lowth zijn brieven consequent eindigde met “I am, Dear S^r. Your most faithful humble Servt. R. [Lowth/S^r. Davids/Oxford/London]”⁸ zoals in het fragment hierboven was James Dodsley (1724–1797), de broer van Robert, die na diens dood de uitgeverij had overgenomen, en dus verantwoordelijk was voor Lowth’s latere publicaties en de geautoriseerde herdrukken van de grammatica. Wat de tweede brief betreft, is de enige brief met vergelijkbare aanhef (“Rev^d. S^r.”) en afsluiting (“I am Rev^d. S^r. Your Affectionate Brother”) die ik ben tegengekomen, maar dit keer mét handtekening (“R. S^r. Davids”), gericht aan de “Brethren of the Chapter of S^r. Davids”, waar Lowth in 1766 korte tijd bisschop was geweest.

Maar meer duidelijkheid over de precieze geadresseerde van deze brief krijgen we verder niet.

Heel anders is de situatie met betrekking tot de meest recente en meest spectaculaire ontdekking van een verzameling tot dan toe onbekende brieven van Lowth, 32 in totaal met daarbij vier kopieën aan dezelfde geadresseerde afkomstig uit een plakboek. De brieven zijn gericht aan William Longstaff (1733–1806), hulp priester (*curate*) in Sedgfield, vlak bij Durham, onder Lowth (die toen *prebendary of Durham* en *rector of Sedgfield* was) en later dominee (*vicar*) te Kellow, ook vlak bij Durham.⁹ Het begon allemaal met een telefoontje in september 2016 van iemand uit Engeland die wilde weten of een verzameling brieven die zij bezat, echt van de hand van Lowth waren. Ze had Lowth, denk ik, gegoogled, en was mij zo op het spoor gekomen, via mijn Robert Lowth blog of via de website van de universiteit Leiden. Ze stuurde me wat op, maar het heeft tot eind februari 2020 geduurd, vlak voordat de corona-pandemie het reizen naar Engeland onmogelijk maakte, voor ik de hele verzameling te zien kreeg. Ik kon inderdaad bevestigen dat de brieven van Lowth’s hand waren (dat wil zeggen, allemaal op één na, en daar kom ik hieronder op terug): iedereen die zich met een bepaald handschrift bezighoudt, kan meestal in één oogopslag zien of een document van die persoon afkomstig is of niet. Dat overkwam me ook toen ik tijdens de zomer van 2019 in het Jane Austen’s House Museum in Chawton was, en daar een plakboek zag liggen met allerlei stukjes tekst erin:

Figuur 2. Lowths verschillende handtekeningen uit het plakboek, die hoorden bij zijn verschillende kerkelijke functies (New College Library and Archives, Oxford © Courtesy of the Warden and Scholars of New College, Oxford).

één daarvan was overduidelijk afkomstig uit een brief van Jane Austen, een zeldzame vondst, en daarom tentoongesteld (Tieken-Boon van Ostade 2021). De Longstaff-collectie is vervolgens vrijwel in z'n geheel door de eigenaar gescand en naar mij opgestuurd, en ik heb de brieven met haar toestemming getranscribeerd om te bepalen hoe interessant ze waren, zowel inhoudelijk als taalkundig. En interessant zijn ze zeker, en wel om een aantal redenen. De 32 + 4 brieven dateren uit de periode tussen 23 juli 1758 en 12 juli 1780, en op één na zijn alle autografen van Lowths hand. Van een aantal brieven is de handtekening uitgeknipt en in het plakboek met de gekopieerde brieven geplakt; reden hiervoor moet zijn geweest om te illustreren dat, zoals hierboven al vermeld, Lowths handtekening met zijn verschillende kerkelijke benoemingen veranderde (Figuur 2).¹⁰

Waarom de correspondentie is gestopt, is niet duidelijk, maar het begin ervan valt min of meer samen met de aanvang van Lowths aanstellingen in Durham en Sedgfield in 1755. Longstaff was hem, zo blijkt uit de eerste brief, aangeraden als *curate*, of wel “an assistant” zoals hij in de brieven wordt omschreven, door Lowths vriend en collega-prebendary in Durham, Thomas Chapman (1717–1760). En in die functie vroeg Lowth

Longstaff regelmatig om een aantal zaken voor hem te regelen tijdens zijn afwezigheid. Want, zo blijkt uit de brieven (maar dit was niet ongebruikelijk in die tijd), Lowth pendelde in feite heen en weer tussen Winchester, en later Oxford toen hij daar woonde, en Durham en Sedgfield: eigenlijk was Lowth er alleen tijdens de zomer (als hij tenminste niet naar Bath ging; zie Figuur 1), en dan schreef hij naar Longstaff om zijn komst aan te kondigen of, wegens omstandigheden, af te zeggen, zodat Longstaff en zijn gezin niet hoefden te verkassen. Longstaff woonde namelijk met zijn vrouw en kinderen in Lowths huis tijdens diens afwezigheid: blijkbaar was dat één van de voordelen van het hulppriesterschap. Lowth had zowel een huis in Sedgfield als in Durham, maar hij was vooral te spreken over dat in Sedgfield, waarvan hij een enthousiaste beschrijving geeft in een brief aan zijn vrouw Molly uit 1755 vlak nadat hij het voor het eerst had gezien:

I also look'd over the house here [d.w.z. in Durham], & so now am able to give you some acc^t. of both. The **Prebendal house** is in the main laudable, but rather as affording a Subject for making a good house out of, than itself such at present. 'Tis extremely ill dispos'd, especially below stairs; & rather scanty of Lodging

room above. There is but one Parlor below, but that a very large and good one. I must try to get another in the room of an ugly useless hall: in which case a good dining room above stairs may be made a Bed-Chamber. Your Garden is in proportion about as large & as fine as that in College Street [in Winchester]. Sedgfield is in its kind much better. It is between a Village & a Market-Town, something like Wickham in that respect, & not much less pleasant: situated upon a gentle Hill in a fine Country; 10 measured miles upon a Turnpike road from hence. **The house** [in Sedgfield] old, large, & rambling; very strong, & not inconvenient, as it is, but capable of much improvement. It stands very finely. The outlet & outhouses very ample: the Garden very large, falling gently to the South; much walling for fruit; (half of which by the way I shall destroy) fish-ponds & canals at the bottom ^{of fine spring water,} well stocked with excellent Carp & Tench: upon which whole capable of being made very pleasant as well as useful. There are, as it is, a good many good rooms in the house, one in particular, a dining room above stairs of about 26 by 20, & 13 foot high, well lighted & well disposed: a vast Profusion of Offices, (Pantry's Cellars &c) of all kinds; but it all wants a good deal to be brushed up, & reform'd. My Sisters will understand me when I say, that 'tis something in the style of Buriton house; not so irregular by a good deal, & about half as big again. In short every thing about it is great; & the revenue in proportion (24 October 1755, Bodleian, Ms Eng Lett c572 ff. 116^r–117^v; nadruk dikgedrukt).

Maar de brieven laten ook zien dat Longstaff in de loop der jaren meer werd dan Lowth's assistent. Dat blijkt onder andere uit de manier waarop Lowth zijn brieven aan hem afsloot, nl. als “Your most **Affectionate** humble Servt. R. [Lowth/St. Davids/Oxford/London]”. Lowth's gebruik van *affectionate* in zijn ondertekening duidt op een hechte relatie, zo blijkt uit mijn

analyse van zijn correspondentie in *The Bishop's Grammar* (2011: 220). In mijn boek bespreek ik nog twee aanwijzingen voor een hechte relatie tussen correspondenten, nl. wanneer er groeten “from home to home” werden uitgewisseld (2011: 159), en wanneer Lowth grappjes maakte in zijn brieven. Dat deed hij namelijk alleen in zijn meest intieme correspondenties, tussen hem en zijn vrouw, bijvoorbeeld, maar soms ook met vrienden (2011: 219–220). Grappjes zijn niet altijd makkelijk te herkennen, omdat je daarvoor de context even goed moet kennen als de betrokken correspondenten, maar in de brieven aan Longstaff ben ik in elk geval één grappje tegengekomen, nl. als Lowth hem wil vertellen van zijn benoeming tot bisschop van Londen: op 7 april 1777 schrijft hij dat het hem dit jaar “alas!” niet gaat lukken om naar Sedgfield te komen.

I had fully determined to make another effort this year to visit Sedgfield: but alas! how vain are all our determinations! A new obstacle is now thrown in which way, which will oblige me to bid a final adieu to Sedgfield & Durham: for His Majesty has been pleased to nominate me to the Bishoprick of London.

Lowth was duidelijk verguld met deze benoeming, want bisschop van Londen was na aartsbisschop van York of Canterbury het hoogste ambt dat je binnen de Anglicaanse kerk kon bereiken.¹¹ Dit is de enige brief die ik tot nu toe ben tegengekomen waarin Lowth melding maakt van zijn benoeming tot bisschop van Londen, met ook zijn persoonlijke reactie daarop: dit geeft het belang aan van de vondst van de Longstaff-brievenverzameling voor de reconstructie van Lowth's levensgeschiedenis. Groeten staan in vrijwel alle brieven in deze verzameling, meestal in de vorm van “I beg my Comp^{ts}. to ...” of “We all join in Comp^{ts}. to all our Friends at Sedgfield”,¹² Na Longstaff's huwelijk op 26 februari 1767 met Mary Hilton (1743–1778) zijn de groeten ook voor haar bestemd: “We join in Respects to M^{rs}. Longstaff, Yourself, & all our Friends at Sedgfield”. En één keer, op 5 november 1770, krijgen Longstaff en zijn vrouw zelfs de groeten van “the Girls”: dat waren

Lowths dochters Frances (1757–1783) en Martha (1760–1812), op dat moment dertien en tien jaar oud. Ook Robert Junior (1762–1822), zijn jongste zoon, passeert verschillende keren de revue in de brieven, om te vertellen dat hij op school is gedaan (“Bob is just sent to a little School near this Town”)¹³ – hij was toen zes – en om te vertellen dat Bob wegens een “Boil [“steenpuist”], wch. has formed an Abscess” niet naar Winchester kon om die zomer bij zijn achternichtje Isabella te gaan logeren (zij waren allebei even oud ondanks het generatieverschil van de ouders, namelijk 13; 2011: 163). De Lowths hadden nog drie dochters gehad: “little Molly” (1755–1768) die als eerste van alle kinderen op 13-jarige leeftijd was overleden (en als enige van de familie in Cuddesdon, vlakbij Oxford, begraven ligt), Margaret (1763–1769) en Charlotte (1765–1768), allebei heel jong gestorven. En behalve de al genoemde Frances en Martha was er natuurlijk nog Thomas Henry, maar op hem kom ik later terug. Hoe erg ook, het verlies van Lowths drie dochters was niets in vergelijking bij dat van mevrouw Longstaff, bij wie de ene na de andere zwangerschap niet goed verliep. In elf jaar huwelijk, zo blijkt uit de correspondentie, heeft ze tien kinderen gebaard, waaronder een tweeling en een doodgeboren baby, en van de andere zeven zijn er slechts twee, een jongen (William, 1770–1795) en een meisje (Mary, levensjaren onbekend), ouder geworden dan een paar dagen of een paar weken. Je gaat daarbij haast denken aan een genetische afwijking in de familie. Of Mary Longstaff uiteindelijk in het kraambed is overleden, vermeldt het verhaal niet.¹⁴ Lowth condoleert zijn vriend met het verlies van diens vrouw in een brief van 13 mei 1778, en belooft daarbij dat hij hem verder niet met zijn eigen zaken zal lastig vallen.

En ten slotte is er dus nog Thomas Henry. Eén van de brieven in de Longstaff-brievenverzameling is door hem geschreven, in naam van zijn vader die een tijd ziek was geweest (Figuur 3). (De adressering is wel van de hand van Lowth zelf.) Als oudste zoon neemt Thomas Henry op 29 juni 1774 voor één keer¹⁵ de pen ter hand om Longstaff te laten weten dat zijn vader vanwege een langdurige ziekte “is obliged to give up all thoughts of being in the North this summer. He desires

Figuur 3. De brief die Thomas Henry voor zijn vader aan Longstaff schreef (New College Library and Archives, Oxford © Courtesy of the Warden and Scholars of New College, Oxford).

me to inform you of this resolution, that Mrs Longstaff, & you may not have the trouble of moving out of the house without reason. There are several things at Sedgfield that will now be necessary to be done”, en hij vervolgt met de mededeling dat instructies daarover binnenkort zullen worden gegeven door een zekere Foster, waarschijnlijk een bediende in Lowths huishouden: zijn naam komt verschillende keren voor in de Longstaff-brieven (maar verder niet in mijn brievenverzameling). Dit is de enige brief van Thomas Henry die ik ben tegengekomen, en hoewel de brief maar 241 woorden telt, kunnen we er toch een kleine taalkundige analyse op loslaten, en kan ik

een aantal taalkundige verschillen tussen vader en zoon laten zien. Om te beginnen is het handschrift regelmatig dan dat van zijn vader maar het vertoont wel een paar overeenkomsten. Vooral de hoofdletters zijn vergelijkbaar, en ook de letters <d> en <t> en de <&>. Net als zijn vader, en vele anderen met hen (Dury 2008: 129, 135), had Thomas Henry twee soorten <r>, een zogenaamde Franse en een Engelse, en daarnaast schreven ze allebei zowel een open als een gesloten <e>.

Thomas Henry had thuis leren lezen en schrijven, van zijn moeder (“I am very glad to hear that the dear Tom learns his book so well”, schrijft Lowth op 26 september 1755 aan Molly), maar ongetwijfeld ook van zijn vader. Lowth had zijn grammatica aanvankelijk speciaal voor zijn zoon geschreven, zodat Thomas Henry met een flinke voorsprong op school aan Latijn zou kunnen beginnen, wat destijds immers het belangrijkste vak was (Tieken-Boon van Ostade 2011: 54–55). Net zoals zijn vader (van zijn moeder heb ik geen brieven gevonden), gebruikt Thomas Henry de lange <s>, en ook alleen in een dubbele <s>-combinatie (*necessary*). Oorspronkelijk kwam de lange <s> voor aan het begin en in het midden van een woord (nooit aan het eind), maar in de Lowth-correspondentie vinden we de lange <s> nog alleen maar als eerste lid van de dubbele <s>, waardoor de combinatie eruit ziet als de Duitse *Ringel-s*. Hoewel de lange <s> omstreeks 1800 door de drukkers werd afgeschaft, laten Lyda Fens-de Zeeuw en Robin Straaijer (2012) zien dat de ligatuur in handschriften nog veel langer voorkomt. Ook bij Jane Austen komen we de lange <s> nog in haar brieven tegen (Tieken-Boon van Ostade 2014: 17), en Bas van Elburg (te verschijnen) trof hem ook nog regelmatig aan in zijn 19de-eeuwse brievenverzameling uit New England. Verder gebruikte Thomas Henry ook nog de *d* in zwakke werkwoordsvormen in de verleden tijd, maar naast *-ed* (*consider’d*, *obliged*). Ook die was aan het verdwijnen destijds, zoals Osselton (1984) heeft laten zien, en Lowth gebruikte de vorm alleen nog in zijn informele brieven en in kladversies van formele brieven (Tieken-Boon van Ostade 2011: 206). Thomas Henry’s gebruik van *d* is daarom opmerkelijk, want de brief was formeel van toon, zoals ook blijkt uit de gebruikte aanhef:

“S.”, schrijft Thomas Henry, terwijl zijn vader zijn brieven aan Longstaff altijd met “Dear S.” begon.¹⁶ Dit geeft duidelijk een verschil in relatie met Longstaff aan.

Osselton (1984) beschrijft ook het verdwijnen van wat hij “extra initial capitals” noemt, die in de 18de eeuw, net als nu nog steeds in het Duits, ook in het Engels voor alle zelfstandige naamwoorden werden gebruikt. In Lowths brieven aan Longstaff zien we dat hoofdlettergebruik mooi terug, hoewel al lang niet meer voor 100%, wat goed strookt met het verdwijningsproces dat Osselton beschrijft. Maar Thomas Henry schrijft alleen *Father* nog met een hoofdletter, en verder *Comp^{ts}*: en *North*, net als zijn vader. Ook het persoonlijke voornaamwoord *you*, dat Lowth vrijwel altijd met een hoofdletter schrijft (Tieken-Boon van Ostade 2011: 153), krijgt geen hoofdletter meer in de brief van Thomas Henry, en ook niet het woord *serv^t*: (“servant”) in de afsluitende formule, dat bij Lowth altijd een hoofdletter heeft – een duidelijk generatieverschil dus. Thomas Henry’s spelling laat de verdere voortgang zien van het verdwijningsproces van Osseltons “extra initial capitals”. Maar het woord *serv^t*: laat nog een interessant verschil zien: Thomas Henry gebruikt evenveel en ook dezelfde korte vormen in zijn brieven als zijn vader, en ook altijd met behulp van superscript (2011: 199–200) – *S^r*; *M^{rs}*, *wth*; *w^{ch}*; *Comp^{ts}*; *M^r*, en zijn vooramen *Thos*; *Hen^r*. Maar waar Lowth hierbij altijd een punt onder de laatste letter(s) plaatste (zo consequent dat je bij het transcriberen haast kunt voorspellen wat je aantreft), vinden we bij Thomas Henry óf niets (*M^{rs}*, *M^r*) óf een dubbele punt (alle andere vormen). Ook zijn dateringssysteem verschilt van dat van zijn vader: “June 29th: 74”, bovenaan de brief, in plaats van bijvoorbeeld “Augt. 26. 1774.” onderaan (dat zien we in 23 van Lowths brieven aan Longstaff; in drie brieven, allemaal uit 1767, bovenaan; de rest van de brieven is ongedateerd). Dit alles duidt erop dat Thomas Henry waarschijnlijk niet van zijn vader brieven heeft leren schrijven maar van anderen.¹⁷

Tot slot nog iets heel interessants: onderaan zijn brief schrijft Thomas Henry “Turn over”, om aan te geven dat er op de achterkant nog een soort PS staat. Dat ben ik nog nooit

tegengekomen in mijn onderzoek naar laatmodernengelse brieven, dus ook niet in de brieven van en naar Lowth. De moderne equivalent hiervan is “P.T.O.”, “Please Turn Over”. De *Oxford English Dictionary* geeft als eerste vermelding een citaat uit 1821 (s.v. *P*, n., Initialisms). We hebben hier alleen niet echt met een antedatering van de uitdrukking te maken, maar daar kan Thomas Henry niets aan doen: *please* werd namelijk nog niet gebruikt in die tijd (Tieken-Boon van Ostade en Faya Cerqueiro 2007), en de oorsprong van het woord is voor een belangrijk deel terug te brengen op het taalgebruik van bedienden.

Thomas Henry is jong overleden, minder dan vier jaar na het schrijven van deze brief, maar waaraan dat was is, zoals gezegd, onbekend. Wel schrijft Lowth aan Longstaff op 13 mei 1778:

My Son has been very ill with a Fever between five & six weeks: he has been confined to his bed almost the whole time; & has been only out of his chamber into the next room for three or four days. He is not perfectly free from his disorder yet; but we hope it will end at last in a perfect recovery.

Drie en een halve week later was Tom dood. Ook dit maakt de Longstaff-brieven interessant: we komen iets dichterbij de oorzaak van Thomas Henry’s vroege dood, al weten we nog steeds niet aan welke *disorder* hij leed.

Maar hoe zit het nu met mijn vragen aan het begin van dit verhaal, hoe erg het is voor mijn boek uit 2011, voor mijn onderzoek naar Lowth’s taalgebruik en naar de geschiedenis van zijn grammatica uit 1762 dat de Longstaff-brieven pas tien jaar later boven water zijn gekomen? De brieven gaan niet over de grammatica, en verder voegen ze niet echt wat toe aan onze kennis van Lowth’s taalgebruik (al leren we wel wat over dat van zijn zoon Thomas Henry). Ze zijn voornamelijk interessant vanwege de inhoud: we zien hoe Lowth zijn zaken in Durham en Sedgfield regelde, hoe hij reageerde op zijn benoeming tot bisschop van Londen, en hoe begaan hij was met

het wel en wee van zijn assistent en vriend, William Longstaff. Ook leren we meer over de familie Longstaff, over Williams ambities binnen de kerk, en hoe hij daarin werd gesteund door Lowth als zijn zeer betrokken meerdere, en over de tragiek van zijn korte huwelijk (“Eleven years and Eleven days”, schreef hij in een citaat op de website over hem) en de vele heel jong overleden kinderen die zijn vrouw ter wereld heeft gebracht. Dus: nee, erg was het niet voor mijn boek, kan ik met een gerust hart zeggen. Taalkundig gezien zijn de brieven wél interessant, omdat we, hoe klein ook, een inzicht krijgen in een interessant generatieverschil tussen Lowth en zijn zoon, vooral in hun stijl van brieven schrijven en hun spellingsvoorkeuren. Maar het meest interessant is het feit dat de brieven überhaupt boven water zijn gekomen. Aan het begin van mijn *Codifiers and the English Language*-project hebben we op ons blog – een nieuw fenomeen in die tijd – een oproep gedaan met de vraag of er mensen waren in het Verenigd Koninkrijk die misschien thuis op zolder brieven van hun voorouders hadden liggen. Wij zouden die voor hen transcriberen zodat zij ze konden lezen en wij een verzameling brieven konden aanleggen om die vervolgens te kunnen analyseren. Enerzijds was dat natuurlijk bedoeld voor de wetenschap maar anderzijds ook als *community service* of *outreach*, waar tegenwoordig veel belang aan wordt gehecht. Daar is geen enkele reactie op gekomen – tot nu toe dan, en het is bijzonder dat mij, na bijna tien jaar, de vraag werd voorgelegd of ik als expert op dit gebied de brieven op hun echtheid wilde beoordelen. Al dat transcriberen de afgelopen jaren heeft dus toch wat opgeleverd.

De brieven hebben intussen een mooie bestemming gekregen: begin december 2020 werden ze bij Sotheby’s geveild. Er is één enkel bod op gekomen, van New College, Oxford, Lowth’s *alma mater* (Hepworth 1978: 27). Het is bijzonder om te weten dat ze daar nu terecht zijn gekomen, en samen met de bibliothecaris van het College, Christopher Skelton-Foord, gaan we er dit jaar een publicatie aan wijden, met bijzondere dank aan de oorspronkelijke eigenaar die mij de brieven onder de aandacht heeft gebracht, zodat ik er in mijn afscheidscollege over kon vertellen.

Maar helaas heb ik moeten besluiten dat afscheidscollege niet door te laten gaan. Een afscheidscollege geef je voor een zaal vol familie, vrienden, collega's en studenten, maar midden in de corona-pandemie waar we ons nu al sinds maart 2020 in bevinden, is dat niet mogelijk. Online als mogelijk alternatief? Net als veel van mijn collega's ben ik geen voorstander van online onderwijs, ook niet van lesgeven via *livestream*. En omdat ik denk dat binnen de universiteit de studenten het meest de dupe zijn van alle corona-gerelateerde maatregelen van het afgelopen jaar, draag ik dit boekje aan hen op. Ik spreek daarbij voor hen de wens uit dat, zo gauw dat weer enigszins mogelijk is, hoorcolleges in ere worden hersteld. Ondanks alle digitale ontwikkelingen spraken studenten de laatste jaren in onderwijsvaluaties toch keer op keer hun waardering uit voor hoorcolleges. Het lijkt een ouderwetse manier van onderwijs geven, maar het is een praktische en tegelijk ook een belangrijke sociale onderwijsvorm. Tijdens college zien studenten de docent en komen ze elkaar tegen: leren doe je samen en, vooral, *on campus*; digitaal onderwijs krijgen, in je eentje voor een scherm, is gewoon niet goed genoeg als alternatief.¹⁸

Een andere reden om dit boekje aan mijn studenten op te dragen, is dat ze allemaal weten wie Robert Lowth was. Jaar in jaar uit heb ik ze in de verplichte cursus *Philology 3: History of the English Language* verteld over het belang van zijn grammatica die aan het begin stond van het prescriptivisme, maar lang niet zo prescriptief was als taalkundigen Lowth vaak hebben verweten, en over het nut van het bestuderen van de taal van vroeg- en laatmodernengelse brieven. Dichter bij de spreektaal uit die tijd kun je immers niet komen. Mijn tweede wens voor hen is daarom dat mijn vakgebied blijft voortbestaan. De sociohistorische taalkunde biedt een unieke mogelijkheid om je in te leven in het – taalkundige – bestaan van mensen uit het verleden. En, zoals ik hier heb proberen te laten zien, kun je daar heel ver mee komen.

Mijn oratie, die ik op 1 juni 2007 heb uitgesproken, begon met Lowths vraag in een brief aan zijn vrouw uit 1755 of ze “bishopess” wilde worden “in the Kingdom of Ireland”. Daarmee bedoelde hij of ze bereid was mee te gaan naar Ierland

mocht hij daar tot bisschop worden benoemd. Inmiddels is het voor vrouwen mogelijk geworden om zelf bisschop te worden binnen de Anglicaanse kerk: de opvolger van de huidige bisschop van Londen, Richard Chartres, die mij op 23 februari 2011 heeft bekleed met de Order of St Mellitus “in recognition of her contribution to the history of the Bishops of London in her book *The Bishop's Grammar*”, is een vrouw: “the Rt Revd and Rt Hon Dame Sarah Mullally DBE”. Zij is de 133ste bisschop sinds 1051 (Lowth was, als ik goed heb geteld, de 114de; zie Wikipedia, “Bishop of London”), en net als Lowth destijds heeft ze zitting in de House of Lords (ook al is ze een “Lady”). In mijn oratie heb ik het ook gehad over het aantal vrouwelijke hoogleraren aan de universiteit Leiden. Dat aantal bedroeg destijds 14% (ikzelf was daarin nog niet meegeteld). Op dit moment zijn het er 29,3% – iets meer dan een verdubbeling dus in een kleine vijftien jaar, maar toch ook weer iets minder dan vorig jaar volgens de Monitor Vrouwelijke Hoogleraren 2020. LUCL heeft sinds 1 januari 2021 zelfs een vrouwelijke Wetenschappelijk Directeur, Lisa Cheng, voor het eerst. Vandaag de dag zou dat geen punt meer moeten zijn, maar we moeten er blijkbaar toch op blijven letten dat er genoeg vrouwen zijn die dit soort topposities kunnen bekleden. Ook dat is een wens voor mijn studenten: dat ze hun ambities kunnen volgen, en voldoende zichtbaar worden voor een organisatie als de universiteit. Het streefgetal blijft 50%.

New College, Oxford, was Lowths *alma mater*: Leiden is de mijne. Ik heb hier gestudeerd, en op twee jaar na mijn hele werkzame leven doorgebracht. Tijdens de afgelopen ruim veertig jaar heb ik de universiteit als organisatie enorm zien veranderen, en, eerlijk gezegd, niet alleen ten goede. In een wetenschappelijk bedrijf, waarbij altijd in eerste instantie gekeken wordt naar iemands lijst met publicaties en het aantal subsidies dat hij of zij heeft binnengehaald, is het onbegrijpelijk dat de hoeveelheid tijd waarin je het daarvoor benodigde onderzoek moet doen, maar zo'n 20% beslaat. Geen wonder dat de werkdruk zo hoog is: die wordt niet alleen zo ervaren, maar is in de praktijk ook zo. Als opleidingsvoorzitter heb ik mijn collega's enorm leren bewonderen om wat ze desondanks

toch allemaal voor elkaar hebben weten te krijgen, op onderzoeksgebied maar ook, en vooral gedurende het afgelopen corona-jaar, in hun onderwijs. Het bijzondere is dat keer op keer uit studentenquêtes blijkt dat studenten dat ook zien. Maar dat wil niet zeggen dat de situatie zo zou moeten blijven. Een beter evenwicht tussen onderwijs- en onderzoekstijd is wat ik mijn collega's toewens met wie ik de afgelopen jaren heb samengewerkt. Die samenwerking heb ik als heel bijzonder ervaren – hun steun was belangrijk bij de pogingen van het opleidingsbestuur de afgelopen zes jaar om de BA Engels, met een prachtig, over de jaren heen mooi uitgebalanceerd en voor studenten aantrekkelijk programma, zoveel mogelijk in stand te houden. Ik hoop dat dat programma behouden kan blijven.

Ik heb het geluk gehad tweemaal een grote NWO-subsidie te kunnen verwerven: een VICI-project (*The Codifiers and the English Language*), als eerste binnen LUCL, en vrijwel direct daarna het Vrije-Competitieproject *Bridging the Unbridgeable: Linguists, Prescriptivists and the General Public*. Binnen die projecten heb ik zeven promovendi op mogen leiden en twee postdocs begeleid, en met elkaar hebben we voor een enorm aantal publicaties op het vakgebied gezorgd. LUCL heeft voor een goede context voor deze projecten gezorgd, en daar ben ik de achtereenvolgende WD's Jos Schaeken, Maarten Mous, Ton van Haaften en Niels Schiller maar ook de instituutmanagers Gea Hakker en Maarit van Gammeren zeer erkentelijk voor. Als opleidingsvoorzitter heb ik (met name tijdens mijn tweede termijn, van 2014 tot 2020) belangrijke steun ervaren van de vice-decanen Egbert Fortuin, Jeroen Touwen en Mirjam de Baar. Het is een zware taak geweest, die ik vol vertrouwen aan mijn collega Janet Grijzenhout heb overgedragen. De afgelopen zeven jaar ben ik bovendien de universitaire vertrouwenspersoon Wetenschappelijke Integriteit geweest. Voor zo'n functie bestaat geen opleiding, maar in de loop van de tijd hebben we met alle centrale vertrouwenspersonen een goedlopend samenwerkingsverband opgebouwd, en daar heb ik ontzettend veel aan gehad – en van geleerd.

Mijn afscheid kon dus niet op die ene, oorspronkelijk op 11 september geplande, dag plaatsvinden, maar heeft in feite

maar liefst ruim een half jaar geduurd. Het begon tijdens mijn laatste opleidingsraadvergadering op 14 mei met een toespraak van vice-voorzitter Jan Frans van Dijkhuizen, en eindigde met een podcast over mijn wetenschappelijke werk van de afgelopen veertig jaar, gemaakt door Studium Generale en gepubliceerd op 25 november.¹⁹ Met daartussendoor, als klap op de vuurpijl en absolute kers op mijn wetenschappelijke taart, een koninklijke onderscheiding op 11 september.²⁰ Een vriendin zei dat ik daarmee in mijn leven wel alles had bereikt wat er te bereiken valt, maar het ligt natuurlijk eigenlijk anders. Een "lintje" is niet iets waar je naar kunt streven, hoe hard je ook werkt. Het is iets dat door collega's in gang wordt gezet, en waarvoor steun uit wetenschappelijke en niet-wetenschappelijke kringen moet worden gezocht. Dat zij dat op zich heeft genomen, daar ben ik Janet Grijzenhout enorm erkentelijk voor. Samen met Marion Elenbaas (en ondersteund door Niels Schiller) heeft zij contact gezocht met internationale collega's met wie ik tijdens mijn wetenschappelijke carrière veel heb samengewerkt: Joan Beal, David Crystal, Marina Dossena en Carol Percy; en buiten de universiteit met Ruud Hisgen, steun en toeverlaat in mijn huidige Haagse Talen-project. En alsof dat nog niet genoeg was, kreeg ik op 4 maart online een feestbundel overhandigd met artikelen van collega's uit binnen- en buitenland met wie ik gedurende mijn hele wetenschappelijke carrière heb samengewerkt. Het boek is samengesteld door Luisella Caon, Marion Elenbaas en Janet Grijzenhout, en de titel, *Language Use, Usage Guides and Linguistic Norms*, omvat precies de onderwerpen die mijn wetenschappelijke werk de afgelopen jaren hebben bepaald. Het is heel bijzonder om deze artikelen te lezen, en te zien hoe verschillende thema's uit mijn werk door mijn academische vrienden werden opgepikt.

Tot slot: het begin van mijn wetenschappelijke carrière dank ik aan Noel Osselton, mijn toenmalige scriptiebegeleider en promotor, en op zeer hoge leeftijd nog steeds actief binnen zijn vakgebied. Mijn erkentelijkheid voor de belangrijke rol die hij daarbij heeft gespeeld heb ik uitgesproken in het interview dat Carol Percy met mij heeft gehouden en dat eind 2018 in het *Journal of English Linguistics* is gepubliceerd. Maar wat het in

de praktijk betekent om wetenschapper te zijn, heb ik geleerd van mijn man Herman. Dat zag ik al toen ik onderzoek begon te doen voor mijn scriptie, en het wetenschappelijke bedrijf functioneert sindsdien nog steeds uitstekend in huize Tiekens. Wat het is om twee ouders te hebben voor wie de wetenschap zo'n grote rol speelt in hun leven, hebben onze zonen Christiaan en Casper aan den lijve moeten ondervinden. Zij hebben dat blijkbaar overleefd, want ze doen het allebei ontzettend goed, en daar ben ik misschien wel het meest trots op.

Literatuurverwijzingen:

- Austin, Frances. 1973. Epistolary conventions in the Clift family correspondence. Herdrukt in Mats Rydén, Ingrid Tieken-Boon van Ostade en Merja Kytö (red.). 1998. *A Reader in Early Modern English*. Frankfurt am Main: Peter Lang. 319–347.
- Baker, Frank. 1980. *The Works of John Wesley*, Vol. 25, *Letters I*, 1721–1739. Oxford: Clarendon Press.
- Caon, Luisella, Marion Elenbaas en Janet Grijzenhout (red.). 2021. *Language Use, Usage Guides and Linguistic Norms*. Newcastle upon Tyne: Cambridge Scholars Publishing.
- Dury, Richard. 2008. Handwriting and the linguistic study of letters. In Marina Dossena en Ingrid Tieken-Boon van Ostade (red.). *Studies in Late Modern English Correspondence: Methodology and Data*. Bern: Peter Lang. 113–135.
- van Elburg, Bas (te versch.). *Letter-Writing in Nineteenth-Century New England: A Socio-economic and Linguistic Approach*. Proefschrift, Universiteit Leiden.
- Fens-de Zeeuw, Lyda en Robin Straaijer. 2012. Long-s in Late Modern English manuscripts. *English Language and Linguistics* 16/2, 319–338.
- Garner, Bryan A. 2021. *Taming the Tongue. In the Heyday of English Grammar (1711–1851)*. New York: The Grolier Club.
- Harris, James. 1751. *Hermes, or, A Philosophical Inquiry Concerning Language and Universal Grammar*. London: H. Woodfall.
- Hepworth, Brian. 1978. *Robert Lowth*. Boston: Twayne Publishers.
- Kastelein, Emma. 2014. I shall find you quite an Englishman? Hendrik Albert Schultens 1749–1793 and learning English as a second language in the eighteenth century. ResMA scriptie, Universiteit Leiden. <https://studenttheses.universiteitleiden.nl/handle/1887/29992>.
- [Lowth, Robert]. 1762. *A Short Introduction to English Grammar*. London: A. Millar, and R. and J. Dodsley.
- Milroy, James en Milroy, Lesley. 1999. *Authority in Language: Investigating Standard English*. London: Routledge [3^e ed.].
- Milroy, Lesley. 1987. *Language and Social Networks* [herdrukt 1989]. Oxford: Blackwell.
- Monitor Vrouwelijke Hoogleraren 2020, LNVH, <https://www.lnvh.nl/monitor2020/>.
- OED Online: *Oxford English Dictionary*, Online Edition. www.oed.com.
- Osselton, N.E. 1984. Informal spelling systems in Early Modern English: 1500–1800. Herdrukt in Mats Rydén, Ingrid Tieken-Boon van Ostade en Merja Kytö (red.). 1998. *A Reader in Early Modern English*. Frankfurt am Main: Peter Lang. 33–45.
- Percy, Carol. 2018. Interview with Ingrid Tieken-Boon van Ostade. *Journal of English Linguistics* 46/4, 320–342.
- Tieken-Boon van Ostade, Ingrid. 1987. *The Auxiliary Do in Eighteenth-Century English: A Sociohistorical Linguistic Approach*. Dordrecht: Foris.
- Tieken-Boon van Ostade, Ingrid. 2011. *The Bishop's Grammar. Robert Lowth and the Rise of Prescriptivism*. Oxford: Oxford University Press.
- Tieken-Boon van Ostade Ingrid. 2012a. 'My imperfect attempt towards an English grammar'. Lowth's indebtedness to James Harris in revising his grammar. *Historiographia Linguistica* 39/1. 61–75.
- Tieken-Boon van Ostade Ingrid. 2012b. Late Modern English in a Dutch context. *English Language and Linguistics* 16/2. 301–127.
- Tieken-Boon van Ostade, Ingrid. 2014. *In Search of Jane Austen. The Language of the Letters*. Oxford/New York: Oxford University Press.
- Tieken-Boon van Ostade, Ingrid. 2021. The language of Jane Austen's letters. Lezing voor ICEHL-21, Leiden, juni 2021.
- Tieken-Boon van Ostade, Ingrid en Fátima María Faya Cerqueiro. 2007. Saying *please* in Late Modern English. In Javier Pérez-Guerra, Dolores González-Álvarez, Jorge L. Bueno-Alonso en Esperanza Rama-Martínez (red.), 'Of Varying Language and Opposing Creed'. *New Insights into Late Modern English*. Bern: Peter Lang, 431–444.

- Tierney, James E. 1988. *The Correspondence of Robert Dodsley 1733–1764*. Cambridge etc.: Cambridge University Press.
- Wackers, Martijn Johannes Yvon (te versch.). *Making Messages Memorable. The Influence of Rhetorical Techniques on Informaton Retention*. Proefschrift, Universiteit Leiden.
- Whyman, Susan E. 2009. *The Pen and the People. English Letter Writers 1660–1800*. Oxford: Oxford University Press.

Eindnoten

- 1 Deze bijzondere ontdekking wordt beschreven op <https://www.universiteitleiden.nl/nieuws/archief-divers/2012/11/leidse-studente-stuit-op-brieven-van-robert-lowth>.
- 2 Bryan Garner had de geadresseerde oorspronkelijk als Roberts broer James geïdentificeerd, maar op basis van wat filologisch detective-werk heb ik hem ervan weten te overtuigen dat het heel waarschijnlijk Robert moet zijn geweest.
- 3 Voor alle zekerheid is het misschien goed om te vermelden dat de Anglicaanse kerk geen celibaat kent.
- 4 *Varia ad Schultensios pertinentia, praesertim ad Henricum Albertum*, BPL245, 14 delen. De brieven zijn pas sinds voorjaar 2020 online te vinden (met dank aan Ernst-Jan Munnik van de Leidse UB: <https://digitalcollections.universiteitleiden.nl/view/item/2498552#page/1/mode/1up>).
- 5 De tentoonstelling is online te bezichtigen: <https://digitalcollections.universiteitleiden.nl/view/item/1843462>.
- 6 Bron: <https://sites.google.com/site/haschultens/>.
- 7 Voor vragen over deze datering, en over andere details in de online beschrijving van de brief, zie <https://robertlowth.wordpress.com/2014/11/25/a-new-letter-by-lowth/>.
- 8 Lowths handtekening varieerde met zijn positie binnen de kerk: zo vinden we “R. Lowth” tot 1766, “R. St. Davids” gedurende de vier maanden dat hij bisschop van St. David’s was, en daarna “R. Oxford” tot zijn benoeming in Londen in 1766 (“R. London”). Van alle vier de handtekeningen is een exemplaar uitgeknipt en in het plakboek geplakt (zie Figuur 2). Ook Longstaff, of degene die het plakboek heeft samengesteld, was blijkbaar een handtekeningenverzamelaar, of misschien betrof dit alleen Longstaffs carrière en zijn relatie met Lowth.
- 9 Longstaff staat niet in de *Oxford Dictionary of National Biography*; informatie over zijn leven vond ik op <https://www.wikitree.com/wiki/Longstaffe-16>. De naam wordt soms ook met een -e gespeld, maar nooit in de brieven die Lowth aan hem heeft geschreven.
- 10 De toevoeging “Free” voor “R. St. Davids” geeft aan dat de brief vrij van portokosten (die door de ontvanger werden betaald) was verzonden; dit was destijds en zelfs nog in Jane Austens tijd een gangbare manier om het moeten betalen van portokosten te omzeilen (zie Baker 1980: 76, 24; Tiekens-Boon van Ostade 2014: 8).
- 11 In zijn korte memoires schreef Lowth dat het aartsbisdom van Canterbury hem ook was aangeboden, nl. in 1783, maar dat hij hier niet op in had kunnen gaan vanwege zijn slechte gezondheid (2011: 25).
- 12 Voor de betekenis van *Compliments*, “groeten”, zie *OED*, *compliment* n.2. In latere brieven gebruikt Lowth ook *Respects* in deze betekenis (zie *OED*, *respect* n. 11).
- 13 De brief is geschreven vanuit Argyle Street in Londen, maar of dat was waar de familie Lowth woonde, is niet duidelijk. We weten dus ook niet waar Bobs schooltje zich bevond.
- 14 Als dat zo was, dan was dat mogelijk tijdens de bevalling van nog een doodgeboren kindje. Het andere doodgeboren kindje, waar Lowth in een brief naar verwijst, wordt namelijk niet door Longstaff genoemd in de lijst met kinderen op de website (<https://www.wikitree.com/wiki/Longstaffe-16>), dus er kunnen heel goed zelfs nog meer zwangerschappen zijn geweest.
- 15 Mijn brievenverzameling bevat geen vergelijkbare brieven.
- 16 Een uitzondering was misschien Lowths allereerste brief aan Longstaff, maar die is alleen als kopie en zonder aanhef overgeleverd. De afsluiting, die een identieke vorm had moeten bevatten volgens de brievenetiquette uit die tijd (Tiekens-Boon van Ostade 2011: 154–155), heeft alleen “I am &c, Rob. Lowth”. Lowth gebruikte zijn voornaam bij ondertekening alleen tijdens het allereerste begin van een correspondentie (2011: 157).
- 17 De vraag hoe mensen destijds brieven leerden schrijven, staat centraal in het proefschrift van Bas van Elburg, en komt ook aan de orde in mijn boek over de taal van Jane Austens brieven (2014). Ondanks het bestaan van brievenboekjes met voorbeelden en uitgebreide instructies blijkt uit onderzoek dat men meestal brieven leerde schrijven van familieleden (zie o.a. Austin 1973, Whyman 2009).
- 18 De effectiviteit van dit soort onderwijs, met spreker en publiek “in the same space” en als deelnemers aan “the same event” komt aan bod bij Wackers (te verschijnen: 9).
- 19 Radio Horzelnest, aflevering 11, Taalverandering & sociolinguïstiek (<https://www.youtube.com/watch?v=T799BbTQWN8&t=25s>).
- 20 Zie de vermelding in de universitaire nieuwsbrief: <https://www.universiteitleiden.nl/nieuws/2020/09/koninklijke-onderscheiding-voor-taalkundige-ingrid-tiekens>.

Ingrid Tieken-Boon van Ostade (1954) heeft na haar middelbare school (gymnasium beta) in Leiden Engelse Taal- en Letterkunde gestudeerd. Na één jaar als docent te hebben gewerkt op Sg Spieringshoek te Schiedam, gevolgd door één jaar als redacteur bij Time Life Boeken in Amsterdam, keerde zij in 1980 eerst als docent, later als wetenschappelijk medewerker terug naar de Universiteit Leiden. Daar is zij in 1987 gepromoveerd, en werd zij in 1999 op persoonlijke titel bevorderd tot UHD binnen de sectie Filologie. Daarnaast was zij van 2000 tot 2002 binnen de PraktijkStudies coördinator van het ICT-programma. Van 2005 tot 2010 heeft zij het NWO VICI-project *The Codifiers and the English Language* geleid, en in 2006 is zij benoemd tot hoogleraar Sociohistorische taalkunde van het Engels. Vijf jaar later ontving zij opnieuw een NWO-subsidie (Vrije Competitie) voor haar project *Bridging the Unbridgeable: Linguists, Prescriptivists and the General Public* (2011–2016). In 2011 ontving zij de Order of St Mellitus van de bisschop van Londen voor haar boek *The Bishop's Grammar* (OUP, 2011), en op 11 september 2020, de oorspronkelijk geplande datum van haar afscheidscollege, werd ze benoemd tot Ridder in de Orde van de Nederlandse Leeuw. Ze is Live Member van Clare Hall, Cambridge, en sinds 2014 lid van de KNAW.

Soms komen er, ondanks uitgebreid speurwerk, toch weer brieven boven water van een belangrijk persoon uit het verleden. Hoe lastig is dat als je zijn netwerk al in kaart hebt gebracht en op basis daarvan zijn taalgebruik hebt beschreven? Dit afscheidscollege vertelt over onverwachtse vondsten van brieven van Robert Lowth (1710–1787), auteur van één van de belangrijkste Engelse grammatica's uit de 18de eeuw. Analyse op microniveau van de grootste vondst van die brieven (bestaande uit maar liefst 32 handgeschreven exemplaren) voegt misschien niets toe aan wat we al wisten over de ontstaansgeschiedenis van Lowth's grammatica, maar geeft wel veel aanvullende informatie over belangrijke momenten in zijn leven, zoals zijn benoeming tot bisschop van Londen en het overlijden van zijn oudste zoon. Omdat deze spectaculaire vondst ook een brief van die zoon bevat, biedt de nieuw opgedoken correspondentie een unieke gelegenheid om taalkundige generatieverschillen tussen vader en zoon zichtbaar te maken. Dit is typisch het soort onderzoek dat past binnen het vakgebied van de sociohistorische taalkunde – een vakgebied dat onderzoekers én studenten in staat stelt mensen uit het verleden door de analyse van hun taalgebruik pas echt goed te leren kennen.

